

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2026. № 5.
ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.5.51>

УДК 336.761(100)

Л. О. Петик,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансового менеджменту,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4807-2236>

Д. В. Стельмах,

здобувачка освітнього рівня «бакалавр»,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-5461-4687>

Х. Р. Шваник,

здобувачка освітнього рівня «бакалавр»,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-2654-0088>

СВІТОВІ ФОНДОВІ БІРЖІ

L. Petyk,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Financial Management,*

Ivan Franko National University of Lviv,

D. Stelmakh,

*Student of the educational level "bachelor"
of the Ivan Franko National University of Lviv*

H. Shvanyk,

*Student of the educational level "bachelor"
of the Ivan Franko National University of Lviv*

WORLD STOCK EXCHANGES

У статті досліджено економічну сутність та значення фондових бірж у функціонуванні сучасної ринкової економіки. Розкрито основні функції фондового ринку, зокрема забезпечення ліквідності фінансових інструментів, формування ринкових цін, акумуляцію та перерозподіл інвестиційних ресурсів. Значну увагу приділено аналізу діяльності провідних світових фондових бірж, серед яких NYSE, NASDAQ, Euronext, Shanghai Stock Exchange та Japan Exchange Group, а також їх ролі у формуванні глобальних фінансових потоків і впливі на національні економіки. Окреслено особливості функціонування фондових індексів як ключових індикаторів стану фінансових ринків. Додатково розглянуто відмінності між фондовими та товарними біржами, їх інструменти та значення у світовій економіці. Встановлено, що фондові біржі є важливим елементом фінансової інфраструктури, який сприяє економічному зростанню та стабільності.

The article examines the economic essence and role of stock exchanges in the functioning of the modern global economy. It identifies the key functions of stock markets, including ensuring liquidity of financial instruments, facilitating transparent and efficient price formation, and enabling the accumulation and redistribution of capital among economic agents. Special attention is devoted to the analysis of the world's leading stock exchanges, such as the New York Stock Exchange (NYSE), NASDAQ, Euronext, Shanghai Stock Exchange, and Japan Exchange Group, which play a crucial role in shaping global financial flows and influencing macroeconomic stability in different countries.

The study highlights the structural features of the global stock exchange system, emphasizing the interaction between national markets and international financial centers. It also considers the importance of stock indices as fundamental indicators that reflect the general state of financial markets, investor sentiment, and economic trends. These indices serve as benchmarks for assessing market performance and making informed investment decisions.

In addition, the article analyzes the differences between stock and commodity exchanges, focusing on the specifics of traded instruments such as shares, bonds, derivatives, futures, and options. The role of commodity exchanges in facilitating the circulation of raw materials and agricultural products is also examined. The research confirms that stock exchanges are a vital component of financial infrastructure, ensuring transparency, efficiency, and stability of financial markets, while contributing to sustainable economic growth, investment activity, and global capital mobility across different regions and economies worldwide today.

Moreover, the paper outlines the role of regulatory mechanisms and institutional frameworks that govern exchange activities, ensuring compliance with established standards and enhancing investor confidence.

Finally, the article discusses the impact of digitalization and technological innovation on the evolution of stock exchanges, including the rise of electronic trading platforms, algorithmic trading, blockchain-based settlement systems, and the growing integration of environmental, social, and governance (ESG) criteria into listing requirements. These transformations not only increase operational efficiency and reduce transaction costs but also reshape market accessibility for retail and institutional investors alike, while posing new regulatory challenges related to cybersecurity, market fragmentation, and systemic risk management in an increasingly interconnected global financial environment.

Ключові слова: фондова біржа, фінансовий ринок, інвестиції, капітал, фондові індекси, глобальна економіка, ліквідність.

Keywords: stock exchange, financial market, investments, capital, stock indices, global economy, liquidity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах глобалізації та розвитку фінансових ринків фондові біржі відіграють ключову

роль у перерозподілі капіталу та формуванні інвестиційних потоків. Вони виступають важливими індикаторами стану економіки та забезпечують функціонування ринку цінних паперів. Водночас нестабільність світових фінансових ринків, вплив геополітичних чинників і цифровізація економіки зумовлюють необхідність поглибленого дослідження їх діяльності.

Актуальною залишається проблема визначення ролі провідних світових бірж у формуванні глобальних фінансових тенденцій та оцінювання їх впливу на економічний розвиток. Недостатньо дослідженими є питання впливу сучасних технологій на ефективність біржових процесів і взаємозв'язку між розвитком біржової інфраструктури та економічною стабільністю.

Практичне значення дослідження полягає у підвищенні ефективності функціонування фондових ринків, забезпеченні їх прозорості та адаптації до міжнародних стандартів, що є важливим для інтеграції України у світовий фінансовий простір.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми функціонування та розвитку фондових бірж досліджувалися у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема С. Еш, А. Гончаренко, Т. Завори, Є. Кузьменка, Є. Шапрана та інших. У наукових роботах розглядаються теоретичні засади функціонування фондових бірж, їх роль у розвитку економіки, а також особливості формування та динаміки фондового ринку.

Дослідники приділяють значну увагу аналізу фондових індексів як індикаторів стану ринку, оцінці ефективності біржової діяльності та визначенню основних проблем розвитку фондового ринку, серед яких низька капіталізація, недостатня прозорість і невідповідність світовим тенденціям.

Водночас, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, недостатньо висвітленими залишаються питання комплексного аналізу діяльності провідних світових фондових бірж та їх впливу на глобальні фінансові процеси в сучасних умовах трансформації світової економіки.

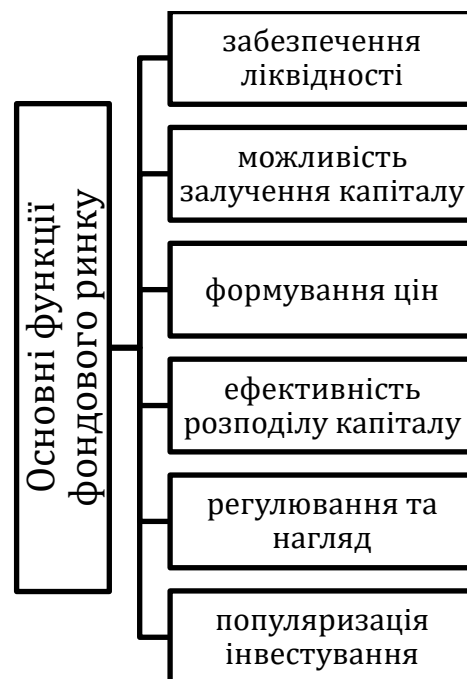
Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження особливостей функціонування провідних світових фондових бірж та визначення їх ролі у формуванні глобальних фінансових тенденцій.

Для досягнення поставленої мети передбачено проаналізувати основні характеристики найбільших бірж світу, їх індикатори та вплив на розвиток світової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фондові біржі відіграють ключову роль у функціонуванні сучасної ринкової економіки, оскільки забезпечують механізм перерозподілу фінансових ресурсів між інвесторами та емітентами. Саме через біржову інфраструктуру відбувається залучення капіталу компаніями, фінансування інноваційних проєктів та підтримка економічного зростання. Інвестування у цінні папери, зокрема акції та облігації, розглядається як один із найпоширеніших способів примноження капіталу, а біржі виступають гарантом прозорості та організованості таких операцій.

Фондова біржа є невід'ємною складовою ринкової інфраструктури, що відіграє значну роль у забезпеченні та регулюванні економічних процесів.

На рисунку 1 наведено основні функції фондового ринку:

Рис. 1. Основні функції фондового ринку

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [2].

Функції, подані на рисунку, відображають комплексну роль фондової біржі в економічній системі. Передусім вона забезпечує ліквідність фінансових інструментів, створюючи умови для швидкого та безперешкодного здійснення операцій купівлі-продажу цінних паперів. Водночас біржа виступає механізмом залучення капіталу, оскільки через випуск і розміщення акцій та облігацій підприємства отримують необхідні ресурси для розвитку та розширення діяльності. У процесі біржових торгів формується ринкова вартість фінансових активів на основі співвідношення попиту і пропозиції, що забезпечує об'єктивне ціноутворення. Крім того, фондовий ринок сприяє ефективному розподілу інвестиційних ресурсів між найбільш перспективними галузями та компаніями. Важливою складовою є також регулятивна функція, яка полягає у встановленні правил торгівлі та контролі за їх дотриманням, що підвищує прозорість і надійність операцій. Одночасно біржа стимулює розвиток інвестування, трансформуючи заощадження населення у фінансові вкладення, що забезпечує безперервний рух капіталу та підтримує економічне зростання.

Вплив провідних світових бірж виходить далеко за межі окремих країн. Найбільші торговельні майданчики формують глобальні фінансові орієнтири, визначають динаміку міжнародних потоків капіталу та впливають на стан національних економік. Через механізми лістингу, котирування та клірингу вони створюють стандартизовані умови для укладення угод, що забезпечує довіру інвесторів та стабільність фінансової системи.

Світова біржова система є розгалуженою та багаторівневою. У різних країнах функціонують національні біржі, які забезпечують обіг внутрішніх фінансових інструментів. Разом із тим існують міжнародні фінансові центри, що обслуговують глобальні операції та концентрують значну частку світового капіталу. До таких центрів належать біржі США, Великої Британії, Німеччини, Китаю та Японії. Розглянемо детальніше головні фондові біржі ринку (Табл.1).

Таблиця 1. Головні фондові біржі світу

Місце в рейтингу	Біржа	Місце розташування	Рік заснування	Ринкова капіталізація у трлн доларів США	Кількість компаній
1	NYSE	Нью-Йорк, США	1792	32,74	3765
2	NASDAQ	Нью-Йорк, США	1971	31,96	2496
3	Euronext	Європа	2000	5,57	1977
4	Shanghai Stock Exchange	Шанхай, КНР	1990	7,62	2152
5	Japan Exchange Group	Токіо, Японія	2013	7,03	3846

Джерело: сформовано на основі [1, 2].

Історія Нью-Йоркської фондової біржі починається 17 травня 1792 року, коли 24 брокери підписали відому «Бреттон-вудську угоду» під платаном на Волл-стріт.

NYSE є найбільшою фондовою біржею у світі за показником сукупної ринкової вартості компаній, що на ній котируються, яка перевищує 31 трильйон доларів США. За кількістю лістингових емітентів вона посідає одне з провідних місць у глобальному рейтингу. Ця біржа суттєво впливає на формування тенденцій міжнародних ринків капіталу та загальну динаміку світової економіки. Саме на цій біржі укладається близько 60% угод з цінними паперами в світі.

Ключовим принципом функціонування New York Stock Exchange є високий рівень відкритості та контрольованості торгів. Усі операції фіксуються в електронних системах, що дозволяє відстежувати дії учасників ринку в режимі реального часу та забезпечує чесність і довіру до біржового механізму. Саме прозорість робить цей торговельний майданчик одним із найнадійніших у світі.

Протягом останніх п'яти років ринкова капіталізація біржі зростає з 20,66 до 32,74 трлн доларів США, що значною мірою зумовлено активним припливом інвестицій у технологічні компанії, зокрема у сферу штучного інтелекту.

NASDAQ (Автоматизовані котирування Національної асоціації дилерів цінних паперів) займає другу позицію серед найбільших світових фондових бірж та впливає не лише на економіку США, а й на глобальні фінансові ринки. Заснована у 1971 році, NASDAQ стала першою у світі повністю електронною біржею, що спочатку працювала через телефонні системи, а згодом через комп'ютери.

Біржа спеціалізується на акціях високотехнологічних компаній, серед яких Apple, Amazon, Microsoft, Tesla та інші. На відміну від NYSE, NASDAQ працює за моделлю дилерського ринку, де ціни встановлюють дилери, постійно підтримуючи ліквідність, і активно підтримує молоді та перспективні компанії.

За останні п'ять років капіталізація NASDAQ зростає з 15,7 до 31,96 трлн доларів США, що пов'язано з інвестиціями в технологічний сектор, розвитком штучного інтелекту та відновленням ринку після пандемії.

Euronext — провідна європейська біржа, створена у 2000 році внаслідок злиття бірж Амстердаму, Парижу та Брюсселю, що дозволило зміцнити позиції Європи на глобальному фінансовому ринку.

Euronext об'єднує компанії з різних країн, надаючи інвесторам єдиний доступ до багатьох європейських ринків, а також пропонує широкий спектр фінансових інструментів — акції, облігації, деривативи, ETF та сировинні товари. Локальні філіали підтримують знання специфіки ринків окремих країн.

За останні п'ять років ринкова капіталізація біржі зростає з 4,41 до 5,57 трлн доларів США, що зумовлено інтеграцією Borsa Italiana та розвитком електронних платформ для торгівлі.

Shanghai Stock Exchange (SSE) є найбільшою фондовою біржею континентального Китаю та однією з найбільших у Азії. Вона функціонує з 1891 року та обслуговує передусім державні та великі приватні компанії Китаю.

На SSE торгуються два типи акцій: А-акції у юанях для обмеженої кількості іноземних інвесторів із ліцензією та В-акції у доларах США, доступні нерезидентам без обмежень. Ринок значно залежить від державного регулювання та політичних факторів.

За останні п'ять років ринкова капіталізація SSE зросла з 6,03 до 7,62 трлн доларів США, що зумовлено розвитком технологій і державною підтримкою секторів електромобілів та зеленої енергетики.

Japan Exchange Group – холдингова компанія, створена у 2013 році шляхом об'єднання Токійської (TSE) та Осацької (OSE) фондових бірж. TSE є найбільшою біржею Японії та однією з провідних у світі, де торгують акціями великих японських корпорацій, таких як Nissan, Mitsubishi, Honda та Fujifilm.

Об'єднання під Japan Exchange Group підвищило координацію бірж і сприяло міжнародній інтеграції японського ринку. Токійська біржа забезпечує понад 80% обороту цінних паперів у країні, використовуючи відкритий подвійний аукціон, а всі акції поділено на три категорії: великі компанії, середній бізнес і швидкозростаючі стартапи.

За останні п'ять років капіталізація зросла з 5,55 до 7,03 трлн доларів США завдяки розвитку технологій та сприятливим економічним умовам.

Після розгляду ключових торговельних майданчиків важливо звернути увагу на їхні головні індикатори — біржові індекси. Фондові індекси є фундаментальними показниками стану біржових ринків. Вони агрегують цінові зміни великої групи цінних паперів і служать узагальненим індикатором ринкових трендів (**Табл.2**).

Таблиця 2. Фондові індекси топ-6 світових бірж

Біржа	Основні індекси	Значення (станом на 03.03.26)	Що вимірює індекс
NYSE	S&P 500	6881,62	Широкий індекс із 500 найбільших американських компаній, орієнтир стану ринку США
	Dow Jones Industrial Average	48904,78	Індекс 30 великих корпорацій США
	NYSE Composite	23 413,10	Відображає весь NYSE-ринок
NASDAQ	NASDAQ Composite	22748,86	Індекс усіх компаній NASDAQ, орієнтований на технологічний сектор
	NASDAQ-100	24992,60	Індекс 100 найбільших компаній без фінансових секторів
Euronext	EURO STOXX 50	5992,17	Індекс 50 найбільших компаній єврозони (ключовий для оцінки стану ринку Європи)
SSE	SSE Composite	4122,68	Відображає динаміку всіх акцій на SSE, включно з А- та В-акціями
Japan Exchange Group	Nikkei 225	56279,05	Індекс 225 провідних японських компаній, орієнтир стану TSE

Джерело: сформоване авторами на основі [3-8].

Окрім класичних фондових бірж, що спеціалізуються на торгівлі акціями та облігаціями, важливе значення мають валютні та товарні біржі. Валютні майданчики забезпечують обіг національних валют і формування валютних курсів, тоді як товарні біржі дають можливість укласти контракти на сировинні ресурси, енергоносії та аграрну продукцію. Важливо чітко усвідомлювати відмінності між фондовою та товарною біржею, а також специфіку їх функціонування. Фондовий ринок оперує передусім фінансовими інструментами, такими як акції та облігації, що підтверджують

право власності або боргові зобов'язання. Натомість на товарних біржах об'єктом торгівлі виступають стандартизовані контракти на матеріальні ресурси, зокрема сільськогосподарську продукцію — зернові культури, каву, цукор та інші види сировини. Укладені угоди можуть передбачати реальну поставку товару у визначений строк (спотові операції) або здійснюватися з метою отримання прибутку від коливань цін без фактичної передачі продукції, що характерно для ф'ючерсних контрактів.

Найбільші товарні біржі світу та інструменти, які доступні їхнім користувачам наведено в таблиці 3.

Таблиця 3. Найбільші товарні біржі світу та інструменти які доступні на них

Назва біржі	Країна	Рік заснування	Інструменти (ф'ючерси, опціони, спот та форвард контракти)
Чиказька товарна біржа (CME Group)	США	2007	Пшениця, кукурудза, соя, рис, овес, молоко, деревина
Євразійська торгівельна система (ETC)	Казахстан	2009	Пшениця, жито, ячмінь, соняшник, борошно
Мультитоварна Біржа Індії (MCE)	Індія	2003	Деривативи
Будапештська фондова біржа (BSE)	Угорщина	1868	Пшениця, кукурудза, соняшник, соя
Вінніпезька товарна біржа (ICE Futures Canada)	Канада	1887	Рапс і ячмінь
Австралійська фондова біржа (ASX)	Австралія	1861	Пшениця, ячмінь, сорго та рапс

Джерело: сформовано на основі [1].

Найбільшою міжнародною товарною біржею в США є CME Group з капіталізацією близько 99,42 млрд доларів. Водночас вона не є найбільшою у світі за обсягами торгівлі деривативами – лідером тут виступає

Мультитоварна біржа Індії, активи якої наразі оцінюються приблизно в 424,77 млрд доларів.

Деякі з провідних товарних бірж мають універсальний характер. Наприклад, на NYSE Euronext, BSE та ASX можна торгувати не лише деривативами, а й акціями. Найбільші фондові майданчики традиційно розташовані в ключових економічних центрах світу, таких як Нью-Йорк, Лондон, Токіо, Гонконг та Торонто.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Фондові біржі є фундаментом сучасної фінансової системи, що забезпечує перерозподіл капіталу, ліквідність активів та формування ринкових цін. Глобальний ринок зосереджений у найбільших фінансових центрах: лідируючі позиції займають американські майданчики NYSE та NASDAQ, тоді як Euronext, Shanghai Stock Exchange та Japan Exchange Group відіграють критичну роль у стабільності європейського та азійського регіонів.

Аналіз капіталізації підтверджує стійку тенденцію до зростання, зумовлену цифровізацією торгівлі та інвестиціями в технологічний сектор, зокрема у сферу штучного інтелекту. Важливим інструментом оцінки цього розвитку є фондові індекси, які слугують універсальними індикаторами стану ринку та допомагають інвесторам приймати обґрунтовані рішення в умовах динамічних змін.

Цілісність фінансової інфраструктури забезпечується не лише фондовим ринком, а й діяльністю товарних і валютних бірж. Вони доповнюють систему через обіг сировинних ресурсів та валют, що дозволяє диверсифікувати інвестиційні інструменти та підвищити загальну ефективність світової економіки.

Література

1. Найбільші фондові біржі цінних паперів у світі. *Rates – Manage Your Finances Smartly*. URL: <https://rates.fm/ua-uk/invest/najbilshi-fondovi-birzhi-svitu/> (дата звернення: 11.04.2026).
2. Фондова біржа – все, що потрібно знати. *Rates – Manage Your Finances Smartly*. URL: <https://rates.fm/ua-uk/invest/fondova-birzha-vse-sho-potribno-znati/> (дата звернення: 11.04.2026).
3. The New York Stock Exchange | NYSE. URL: <https://www.nyse.com/index> (дата звернення: 11.04.2026).
4. Nasdaq: Stock Market, Data Updates, Reports & News. URL: <https://www.nasdaq.com/> (дата звернення: 11.04.2026).
5. Euronext: the European stock market and infrastructure. URL: <https://www.euronext.com/en> (дата звернення: 13.04.2026).
6. We power change | SSE. URL: <https://www.sse.com/> (дата звернення: 13.04.2026).
7. Japan Exchange Group. URL: <https://www.jpx.co.jp/english/> (дата звернення: 11.04.2026).
8. Financial Markets Infrastructure and Data | LSEG. URL: <https://www.lseg.com/en> (дата звернення: 13.04.2026).

References

1. Rates – Manage Your Finances Smartly (2026), “The largest stock exchanges in the world”, available at: <https://rates.fm/ua-uk/invest/najbilshi-fondovi-birzhi-svitu/> (Accessed 11 April 2026).
2. Rates – Manage Your Finances Smartly (2026), “Stock exchange – everything you need to know”, available at: <https://rates.fm/ua-uk/invest/fondova-birzha-vse-sho-potribno-znati/> (Accessed 11 April 2026).
3. The New York Stock Exchange (2026), “The New York Stock Exchange | NYSE”, available at: <https://www.nyse.com/index> (Accessed 13 April 2026).

4. Nasdaq (2026), “Nasdaq: Stock market, data updates, reports & news”, available at: <https://www.nasdaq.com/> (Accessed 11 April 2026).
5. Euronext (2026), “Euronext: The European stock market and infrastructure”, available at: <https://www.euronext.com/en> (Accessed 13 April 2026).
6. SSE (2026), “We power change”, available at: <https://www.sse.com/> (Accessed 13 April 2026).
7. Japan Exchange Group (2026), “Japan Exchange Group”, available at: <https://www.jpx.co.jp/english/> (Accessed 11 April 2026).
8. London Stock Exchange Group (2026), “Financial markets infrastructure and data”, available at: <https://www.lseg.com/en> (Accessed 13 April 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 21.04.26

Прорецензовано / Revised: 01.05.26

Дата публікації / Published: 26.05.26